

которых базируется это исследование. Выявлены самые частотные концептосферы, термины которых станут источником при вербализации в каждом из исследуемых языков. При помощи программы KWIC Concordance созданы конкордансы для соответствующих союзов. Ручной сортировкой сформированы перечни сравнений и сравнительных оборотов. Выявлена также относительная частотность артефактных сравнений в художественной прозе обоих языков. Сделаны выводы о национально-культурной специфике сравнительных вербализаций в украинском и немецком языках, отработана методика анализа образных средств, а именно сравнений, которые имеют в своем составе компонент-название артефакт, наличествующих в современной украинской и немецкой художественной прозе. В дальнейшей работе над этой тематикой запланировано провести исследование на основе корпуса большего объема, а также проанализировать сравнения в гендерном аспекте.

Ключевые слова: исследовательский сравнительный корпус, сравнение, компонент-артефакт, концептосфера, вербализация, частотность.

Levchenko Olena, Likhniakievuch Ihor. Similes with an Artifact Component in Modern Ukrainian and German Fiction. Results of research into similes with an artifact component are presented in the article. The research is based on comparative research corpora of modern Ukrainian and German fiction, each consisting of 1 million 300 thousand word forms. The most frequent spheres of concepts have been determined whose terms become the area-source for verbalization in each of the researched languages. With the help of KWIC Concordance application, concordances for corresponding conjunctions were generated. Lists of similes and simile phrases were created by hand sorting. Relative frequency of artifact similes in Ukrainian and German fiction is revealed. Conclusions on national and cultural specificity of comparative verbalizations in Ukrainian and German are made and methods of figurative means analysis, in particular those of similes containing the names of artifacts found in Ukrainian and German fiction, are developed. It is further planned to carry out research using a larger corpus of texts and analyze the similes from gender perspective.

Key words: comparative research corpus, simile, artifact component, sphere of concepts, verbalization, frequency.

Стаття надійшла до редколегії
14.01.2015 р.

УДК 811.111'373'42

Костянтин Лектоваров

Англомовний концепт SECURITY (лінгвокогнітивне дослідження ядерної і медіальної зон)

У статті запропоновано дефініційний аналіз вербальних одиниць, що утворюють номінативне поле концепту SECURITY. Отримані дані дають змогу виокремити із них набір дискретних змістових парцел – сем, які, будучи семантичними (тобто не матеріальними) сутностями, набувають свого «матеріального» втілення у вигляді дефініційних ознак, зафіксованих у словникових тлумаченнях. Подальша когнітивна інтерпретація лексикографічних дефініцій результується в групуванні семантично близьких семем у смислові сегменти ядра концепту. Таких сегментів налічуємо три, кожний із яких віддзеркалює певний культурний сценарій суспільної взаємодії носіїв англійської мови. Ціннісна ієрархічність таких сценаріїв відбивається у неоднорідному продукуванні медіального шару концепту іменниковими словосполученнями із семемою *security*, що походять із різних секторів ядерного шару. Результати проведеного лінгвокогнітивного аналізу ядерної та медіальної зон вербалізованого концепту SECURITY свідчать, що концепт SECURITY/БЕЗПЕКА в англомовній картині світу передусім визначає ідею *безпеки і захисту від агресивного діяння*, далі – *фінансової/правової заперуки* і наостанок – *свободи від передчуття чогось небажаного/загрозливого*.

Ключові слова: концепт, лінгвокогнітивне дослідження, сема, семема, лексема, картина світу.

Постановка наукової проблеми та її значення. Лінгвокогнітивне вивчення концепту як фрагмента картини світу передбачає, по-перше, відбір однослівних, складених (кількаслівних), а також (за наявності) пареміологічних одиниць, що номінують досліджуваний концепт. По-друге, аналізу підлягають словникові дефініції, що їх пропонують загальні та спеціальні лексикографічні джерела, у нашому разі – чотири тлумачні й два перекладацькі словники англійської мови [15–20]. По-третє, відбувається дефініційний аналіз отриманих даних.

Залучення великої кількості лексикографічних джерел при вивченні ідентичних номінативних одиниць нерідко спричинює синонімію дефініційних ознак, що матеріалізують одну і ту ж сему. Внаслідок цього смисловий шар лексико-семантичного поля отримує для свого вираження строкатий і неупорядкований вербальний шар. На цьому етапі стає актуальною процедура *когнітивної інтерпретації*, яка на думку З. Попової та Й. Стерніна, є «обов'язковим етапом семантико-когнітивного аналізу, без якого дослідження залишається в межах суто лінгвістичної семантики» [9, с. 9]. М. Піменова також наголошує на тому, що «спираючись на лексичний рівень дослідження, можливо виявити набір групи ознак, які формують структуру того чи того концепту» [8, с. 15].

Вербалізований концепт SECURITY в англomовній картині світу на цьому етапі дослідження виконується на матеріалі лексикографічних одиниць, що входять до ядерної і медіальної зон номінативного поля концепту.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Ми виходимо з постулату О. Кубрякової про те, що значення мовного знаку – це «концепт схоплений знаком» [6, с. 31] і, відповідно, вивчення вербалізованого концепту неможливе без опертя на численні дослідження у царині теорії номінації, започаткованої ще у 70-х роках ХХ ст. роботами В. Гака, Г. Колшанського, О. Кубрякової, В. Телія, Г. Уфімцевої [2; 3; 5; 11; 14].

Свого часу В. Телія запропонувала диференціювати класичні й некласичні номінативні одиниці [12, с. 57]. До перших традиційно уналежнюють слова, котрі, на думку І. Арнольд, «як форма існування концептів є відбиттям об'єктивної реальності» [1, с. 131; див. також 4, с. 141]. Некласичними номінативними одиницями вважаються вільні і фразеологічні сполуки [12, с. 57; 7, с. 5]. О. Селіванова до номінативних одиниць уналежнює зокрема «лексичні, якими є прості непохідні слова <...> та складені назви» [10, с. 141]. Г. Уфімцева, розмірковуючи про типи словесних знаків, стверджує, що, крім непохідних та похідних слів, «типovими представниками номінативних знаків є словосполучення, які виступають у мові в якості розчленованої номінації, еквівалентної слову, оскільки виконують функцію найменування одиничного предмета або класу предметів» [12, с. 141]. У нашому дослідженні ми послуговуємося вибіркою, складеною із узуальних, тобто лексикографічно зафіксованих номінативних одиниць формату слова і словосполучення.

Мета статті – здійснити лінгвокогнітивний опис ядерної та медіальної зон концепту SECURITY. Для досягнення такої мети поставлено такі **завдання**:

- виокремити номенклатуру вербальних одиниць, що складають різні зони (тут ядерну та медіальну) та різні тематичні сегменти відповідного поля;
- виявити формально-змістові зв'язки між ядерними одиницями різних сегментів поля та їх похідними словосполученнями;
- встановити салієнтність певних семантичних компонентів концепту;
- когнітивна інтерпретація отриманих даних.

Об'єктом дослідження обрано концепт SECURITY. **Предметом** вивчення є сукупність англomовних іменникових одиниць, як однослівних, так і складених (словосполучень, що містять іменник *security*), які сукупно вербалізують ядерну та медіальну зони вербалізованого концепту SECURITY.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У межах цієї публікації на основі встановленого раніше складу *ядерної* зони вербалізованого концепту SECURITY проаналізуємо закономірності формування його *медіальної* зони, зокрема, простежимо, яким чином ядерні семем *security* утворюють лексикографічно зафіксовані полікомпонентні словосполучення. Мета такого аналізу – з'ясувати, по-перше, котрі із смислових сегментів ядерної зони виявляються найбільш продуктивними і формують смислові згущення в когнітивно-номінативному полі концепту, сприяючи підвищенню щільності поля; по-друге, які культурні сценарії людської взаємодії відображають такі смислові сегменти.

Попередньо в результаті дефініційного аналізу семем (або в іншій термінології – лексико-семантичних варіантів) лексеми *security*, що вербалізують ядро концепту SECURITY, було виявлено певну семантичну сегментацію ядерної зони номінативного поля. Під цим розуміємо смислову спільність чи близькість кількох семем у межах кожного сегменту.

За нашими спостереженнями, в ядерній зоні нараховується три таких сегменти, які умовно позначаємо як: 1) *свобода від передчуття чогось небажаного/загрозливого*; 2) *фінансова/юридична запорука*; 3) *захист від агресивного діяння*.

Перший сегмент ядерної зони номінативного поля концепту SECURITY «свобода від передчуття чогось небажаного/загрозливого» включає три семеми із такими дефініціями:

(1.1) [*freedom from danger, risk; safety*];

(1.2) [*freedom from fear, anxiety, destitution, doubt; confidence*];

(1.3) [*freedom from the prospect of being laid off; dependability*].

Смислова спільність цих трьох семем проявляється спільною дефініційною ознакою *freedom*, яка тлумачиться як [*lack of smth esp. smth unpleasant or burdensome*] = відсутність чогось неприємного чи обтяжливого

Своєю чергою загальна смислова ознака *щось неприємне* уточнюється, конкретизується в значенні кожної лексичної одиниці цього сегменту: для семеми (1.1) – це *загроза, ризик*, для (1.2) – це *жах, тривога*, для (1.3) – це *нестатки, сумніви, безробіття через скорочення штатів*. Негативна забарвленість відповідних дефініційних ознак очевидна.

Відгалуження відповідного сектора ядерної зони вербалізованого концепту SECURITY у медіальну зону спостерігаємо лише через словосполучення із семемою *security* (1.2). Нагадаємо, що вона дефінується як [*freedom from fear, anxiety*]. Таким відгалуженням є словосполучення *security blanket*, яке у словниках зафіксоване із трьома різними семантичними тлумаченнями: одним прямим і двома метафоричними.

Пряме тлумачення відображає психологічний феномен: [*a blanket carried by a child as a protection against anxiety*] = *одеяльце, в которое кутается испуганный ребенок*. Деякі словники пропонують генералізоване тлумачення компонента *blanket*, пояснюючи, що це може бути *іграшка* або *будь-який знайомий предмет (a toy, a familiar object)*, який має заспокійливий вплив на дитину. Наступна фаза генералізації відображається у тлумаченні словосполучення *security blanket* як виразу із значенням [*any source of comfort or security*] = *гарантія безпеки*. Смислова пропозиція у такому трансформованому вигляді елімінує слоти *дитина* і *ковдра/іграшка*, отримує загальний зміст *джерело безпеки*, який утім втілений в образну словесну оболонку (*дитяча ковдра як засіб психологічного захисту від небезпеки*).

Окрім вищевказаних двох значень цього словосполучення, вибірка також фіксує британізм *security blanket* із дефініцією [*a withholding or suppression of information by those in authority for the sake of security*]. Так, зокрема словник Penguin окремим пунктом лексикографічної статті містить це словосполучення із позначкою (Brit) саме із такою дефініцією і ілюструє її таким прикладом: *A security blanket was thrown over all talk lest premature media reports jeopardized the outcome*. У цьому разі спостерігаємо семантичний процес звуження, конкретизації значення: *джерело безпеки* ≥ *замовчування інформації*. Таким чином, наочний образ дитячої ковдри проходить через кілька стадій семантичних трансформацій в усталеному словосполученні *security coat*, кожного разу додаючи нову парцелу змісту до медіальної зони вербалізованого концепту SECURITY.

Другий сегмент ядерної зони номінативного поля концепту SECURITY, який ми узагальнено позначаємо «*фінансова/юридична запорука*», включає чотири семеми, які сукупно вербалізують той складник концепту, що акумулює досвід носіїв англійської мови у царині фінансово-економічних і юридичних дій та взаємовідносин. Відповідні семеми *security* дефінується таким чином:

(2.1) [*smth given, deposited, or pledged as assurance of fulfillment of an obligation; pledge*];

(2.2) [*surety; a person who undertakes to fulfill another person's obligation if that person cannot or does not*];

(2.3) [*a guarantee, a right conferred on a creditor to make him sure of recovery*];

(2.4) [*a document indicating ownership or creditorship; stock certificate or bond in evidence of debt or property*].

У сукупності своїх значень ці семеми актуалізують такий культурний фрейм, як «*позичання коштів*» із усталеним розподілом ролей тих, хто бере участь у цій транзакції, із усталеним сценарієм їхніх дій щодо повернення позики, із фіксацією процедур і документів, задіяних в розгортанні ситуації. І головне – із чітко прописаними зобов'язаннями сторін.

Взаємовідносини, що передбачають виконання фінансових зобов'язань, можуть мати місце між людиною і установою, компанією, навіть урядом. Така фреймова ситуація відображена у ядерній семемі *security* (2.4), яка має кілька розгалужень у медіальну зону вербалізованого концепту SECURITY. Так, словосполучення *Securities and Exchange Commission*, згідно з лексикографічним джерелом,

позначає державну установу із відповідною функцією [*a US government agency that supervises the exchange of securities so as to protect investors against malpractice*].

Ще одна іменникова складена номінативна одиниця медіальної зони розглядуваного концепту коріннями висходить до ядерної семеми *security* (2.4). Це словосполучення *security analysis*, зафіксоване у перекладному словнику зі значенням [*изучение финансовой деятельности компании*].

Ядерна семема *security* (2.3) входить до іменної сполуки, що також побудована за моделлю N + N, *security interest*. У медіальній зоні вербалізованого концепту SECURITY ця номінативна одиниця позначає окрему смислову парцелу, яку висвітлює лексикографічна дефініція: [*the rights that a creditor has in the personal property of a debtor that secures an obligation; lien*]. Дефініційний аналіз другого ступеню свідчить, що слово *lien* є юридичним терміном (вперше зафіксованим ще у 1531 р.) і означає [*a legal claim that someone has on the property of another person until a debt has been paid back*] = *право на певну частину майна позичальника, яким володіє кредитор до того часу, поки борг не буде сплачено*. Таким чином, пересвідчуємось у глибокій закоріненості в англomовній картині світу культурного сценарію *позичання/повернення боргу* із чітким визначенням прав і обов'язків всіх учасників подібної трансакції.

У **третій сегмент** ядерної зони номінативного поля концепту SECURITY включено близькі за смислом семеми, об'єднані спільною тематикою, яку умовно позначаємо «**захист від агресивного діяння**». Сюди входять семеми *security*, які дефінуються таким чином:

(3.1) [*protection; smth that gives or acquires safety*];

(3.2) [*protection against espionage, sabotage*];

(3.3) [*an organization whose task is protection against espionage; a group or department to provide safety*].

Цей сегмент ядерної зони вербалізованого концепту SECURITY найширше розгалужується у медіальну зону завдяки входженню відповідних семем у номінативні одиниці, що функціонують у форматі двоскладових іменникових словосполучень за моделлю *security* + N.

Семема *security* (3.1) утворює стале словосполучення *security guard*, яке фіксують всі лексикографічні джерела вибірки із значенням [*a person employed to guard a building, a person, etc*] = *охоронець/конвоїр*.

Парцела *захист* (*protection*) має комбінуватись із парцелою *об'єкт захисту*, у ролі такого об'єкта нерідко значиться *секретна інформація*. Наприклад, семема *security* (3.1) утворює кілька складених номінативних одиниць, які так чи інакше стосуються саме *захисту секретної інформації*. Це *security check*, що має два значення: [*проверка для допуска к секретным документам*] і [*проверка благонадежности при приеме на работу*], а також метафоричне словосполучення *security black-out* [*засекречивание*]. Остання номінативна одиниця відбиває семантичну трансформацію свого вихідного значення *black-out* = *заливка чорною фарбою частини тексту з огляду на цензуру*. Зрозуміло, що сьогодні приховування публічної інформації здійснюється інакше, але ситуація із нерозголошенням секретів може бути вербалізована із посиланням саме на такі попередні практики цензурування.

Ще одним *об'єктом захисту*, який фігурує у семантичному полі концепту SECURITY і відображається у полікомпонентних одиницях медіальної зони його номінативного поля, є *мир*. Саме мир і безпеку покликана захищати і забезпечувати така світова організація, як Рада Безпеки ООН. Про це свідчать всі без винятку дефініції словосполучення *Security Council* [*a permanent council of the United Nations with primary responsibility for maintaining peace and security/... responsible for maintenance of peace and security/...charged with the maintenance of international peace and security/the peace-keeping organ of the United Nations...*].

Таким чином, семема *security* (3.1) [*protection; smth that gives or acquires safety*] виявляється дуже продуктивною в утворенні полікомпонентних номінативних одиниць, що формують відповідний сегмент медіальної зони концепту.

Ще однією семемою, що бере участь у творенні полікомпонентних номінацій, є семема *security* (3.3) із значенням [*an organization whose task is protection against espionage; a group or department to provide safety*]. По-перше, це назва самої установи *security police/service*, яка має два різні значення: [*police engaged in counterespionage*] = *служба безпеки/служба безопасности*, а також [*air police/military police of an air force*] = *поліція воєнно-воздушних сил*. Якщо друге значення цього словосполучення відоме небагатьом мовцям, то перше значення *security police/service* широковідоме. Від

нього, зокрема, походить ще одна полікомпонентна одиниця *security officer* = офіцер служби безпеки, офіцер контррозвідки.

Семема *security* (3.2) входить лише до одної бікомпонентної номінативної одиниці – *security risk*, що метонімічно позначає неблагонадійну людину [*somebody that is considered a threat to the security of the country, organization etc., because of the person's beliefs, the possibility of subversion etc.*]. Абстрактне поняття *ризик*, *можлива загроза безпеці країни/організації* переноситься на конкретне поняття *людина, чії особисті переконання вважаються ризикованими, тобто такими, що небезпечні підривною діяльністю (the possibility of subversion)*.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Проведений аналіз медіальної зони вербалізованого концепту SECURITY, точніше тієї її частини, що сформована іменниковими словосполученнями із компонентом *security*, дав змогу зробити такі висновки.

Ядерна зона концепту SECURITY, що обіймає 10 семем іменника *security*, структурно членується на три сегменти, що відповідно об'єднують у три групи смислово споріднені семими *security*. Розгалуження елементів ядерної зони і утворення іменникових словосполучень із компонентом *security*, які «виходять» в медіальну зону концепту, сукупно складає 11 словосполучень, що мають 15 лексикографічно зафіксованих значень. При позірній близькості кількісних показників (10 семем і 11 словосполучень) варто зазначити, що активність різних семем і навіть різних сегментів у продукванні словосполучень дуже неоднорідна.

Так, наприклад, сегмент перший, що поєднує семими із узагальненим смислом *свобода від передчуття чогось небажаного/загрозливого* виявляється найменш активним: із трьох семем цього сегменту лише одна (1.1) виходить у медіальну зону вербалізованого концепту, породжуючи словосполучення *security blanket*, яке у словниках зафіксоване із трьома різними семантичними тлумаченнями: одним прямим і двома метафоричними. Решта семем не розширюють свою узуальну синтагматичну реалізацію.

Другий сегмент ядерної зони концепту SECURITY із узагальненим значенням *фінансова/юридична запорука* пропонує більш активу участь у творенні полікомпонентних номінацій, що входять до медіальної зони концепту. Дві семими із наявних чотирьох «проростають» похідними словосполученнями у медіальну зону: це семими (2.3) і (2.4). Сумарна кількість словникових одиниць складає три лексико-семантичні одиниці (відповідно): *security interest* (2.3) і *Securities and Exchange Commission, security analysis* (2.4).

Третій сегмент ядерної зони концепту SECURITY, що має семими, об'єднані спільною тематикою, позначеною як *захист від агресивного діяння*, виявляється найактивнішим у творенні словосполучень із компонентом *security* відповідного змісту. Із трьох семем, що входять у цей сегмент, всі три утворюють від одного до чотирьох іменникових словосполучень із семемою *security*: наприклад, *security* (3.1) входить до сполучень *security guard, security check (останнє із двома значеннями), security black-out; Security Council*, (3.2) *security risk* а також (3.3) *security police/service і security officer*.

З огляду на активність тих чи тих семантичних сегментів ядерного шару концепту SECURITY в англомовній картині світу можемо робити попередні висновки стосовно салієнтності певних аспектів відповідного концепту.

Судячи із кількості полікомпонентних словосполучень із компонентом *security*, що їх реструють чисельні англомовні лексикографічні джерела, найбільш висвітленим, актуальним у досліджуваному вербалізованому концепті є семантичний складник *захист від агресивного діяння*, про що свідчать об'єктивні показники: із одинадцяти словосполучень, побудованих по моделі *security + N*, сім одиниць реалізують саме такі значення семими *security*, із п'ятнадцяти семантичних варіантів всіх одинадцяти словосполучень дев'ять припадає на відповідний сегмент ядерної структури концепту SECURITY. Вважаємо за можливе стверджувати, що концепт SECURITY/БЕЗПЕКА в англомовній картині світу передусім акцентує ідею *безпеки і захисту від агресивного діяння*, далі – *фінансової/правової запоруки* і наостанок – *свободи від передчуття чогось небажаного/загрозливого*.

Перспективним є подальше вивчення номінативного поля концепту SECURITY, зокрема його медіальної і периферійної зон, що складаються з інших (крім іменникових) частининомовних лексичних одиниць (дієслів, прикметників, прислівників), а також пареміологічних одиниць (ідіом, прислів'їв тощо).

Джерела та література

1. Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике : учеб. пособие / И. В. Арнольд. – М. : Высш. шк., 1991. – 140 с.
2. Гак В. Г. К типологии лингвистических номинаций / В. Г. Гак // Языковая номинация (общие вопросы). – М. : Наука, 1977. – С. 230–293.
3. Колшанский Г. В. Некоторые вопросы семантики языка в гносеологическом аспекте / Г. В. Колшанский // Принципы и методы семантических исследований. – М. : Наука, 1976. – С. 5–81.
4. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства : підруч. для студ. філол. спец. вищ. закладів освіти / М. П. Кочерган. – К. : Академія, 2000. – 368 с.
5. Кубрякова Е. С. Номинативный аспект речевой деятельности / Е. С. Кубрякова. – М. : Наука, 1986. – 160 с.
6. Кубрякова Е. С. Особенности речевой деятельности и проблемы внутреннего лексикона / Е. С. Кубрякова // Человеческий фактор в языке. Язык и картина мира. – М. : Наука, 1991. – С. 141–172.
7. Кунин А. В. Курс фразеологии современного английского языка / А. В. Кунин. – М. : Высш. шк., 1986. – 336 с.
8. Пименова М. В. Методология концептуальных исследований / М. В. Пименова // Антология концептов / под ред. В. Н. Карасика, И. А. Стернина. – М. : Гнозис, 2007. – С. 14–16.
9. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М. : АСТ : Восток-Запад, 2007. – 314 с.
10. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми : підручник / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля, 2008. – 712 с.
11. Телия В. Н. Семантика связных значений слов и их сочетаемости / В. Н. Телия // Аспекты семантических исследований / [отв. ред. Н. Д. Арутюнова и А. А. Уфимцева]. – М. : Наука, 1980. – С. 250–319.
12. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В. Н. Телия – М. : Яз. рус. культуры, 1996. – 288 с.
13. Уфимцева А. А. Типы словесных знаков / А. А. Уфимцева. – Изд. 2-е, стереотип. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 208 с.
14. Уфимцева А. А. Семантика слова / А. А. Уфимцева // Аспекты семантических исследований – М. : Наука, 1980. – С. 5–80.
15. Новый большой англо-русский словарь. В 3 т. / под общ. ред. Ю. Д. Апресяна, Э. М. Медниковой. – М. : Рус. яз., 2003. – 2483 с.
16. American Heritage College Dictionary. – 3d edition. – Boston ; NY : Houghton Miffling Company, 2000. – 1630 p.
17. Chambers Twentieth Century Dictionary / ed. by A. M. Macdonald. – Lnd. : W&R Chambers, 1973. – 1639 p.
18. English-Ukrainian Dictionary. – Vinnytsa : Nova Knyha, 2006. – 1669 p.
19. The New Penguin English Dictionary. – Lnd : Penguin Books, 2000. – 1642 p.
20. Webster's College Edition. – New York : Prentice Hall Press, 1986. – 1692 p.

Лектоваров Константин. Англоязычный концепт SECURITY (лингвокогнитивное исследование ядерной и медиальной зон). В статье предлагается дефиниционный анализ вербальных единиц, которые образуют номинативное поле концепта SECURITY. Полученные данные позволяют выделить набор дискретных смысловых парцелл – сем, которые будучи семантическими (т. е. нематериальными) сущностями, обретают свое материальное воплощение в виде дефиниционных признаков, зафиксированных в словарных толкованиях. Дальнейшая когнитивная интерпретация лексикографических дефиниций результируется в группировании семантически близких семем в смысловые сегменты ядра концепта. Таковых насчитываем три, каждый из которых отражает определенный культурный сценарий общественного взаимодействия носителей английского языка. Ценностная иерархичность таких сценариев отражена в неоднородном продуцировании медиального слоя концепта именными словосочетаниями с семемой *security*, ведущими начало из разных секторов ядерного слоя. Результаты выполненного лингвокогнитивного анализа ядерной и медиальной зон вербализованного концепта SECURITY свидетельствуют о том, что концепт SECURITY/БЕЗОПАСНОСТЬ в англоязычной картине мира акцентирует прежде всего идею *безопасности и защиты от агрессивного деяния*, следующей идет идея *финансового/делового поручительства* и напоследок актуализируется идея *свободы от предчувствия чего-то нежелательного/угрожающего*.

Ключевые слова: концепт, лингвокогнитивное исследование, сема, семема, лексема, картина мира.

Lektovarov Konstantin. The English Concept SECURITY (Linguocognitive Research of Nuclear and Middle Layers). The article offers lexicographical analysis of the verbal units which form the nominative field of the concept SECURITY. The data obtained enable selecting a set of discrete meaningful parcels, namely, semes which being semantic items (thus, non-material ones) acquire their material embodiment in the form of definitive features, fixed in dictionary definitions. Cognitive interpretation of the latter resulted in grouping together several semantically close

sememes into separate segments of the concept nucleus. There are three such segments. Each of them reflects some specific cultural scenario of social interactions among English speaking people. Evaluative hierarchy of such scenarios displays itself through different intensity of creating middle layer of the concept by means of producing various nominal word combinations which contain the sememe *security*, coming from different segments of the nuclear layer. The results of the undertaken linguocognitive analysis of the nuclear and middle layers of the concept SECURITY prove that the concept in question, as a part of the English world image, first and foremost accentuates the idea of *security and protection against aggressive influence*, then the idea of *financial/legal guarantee* is put forward, and then comes the idea of *freedom from anxiety/danger*.

Key words: concept, linguocognitive research, seme, sememe, lexeme, world image.

Стаття надійшла до редколегії
16.01.2015 р.

УДК 811.111'23'373.423

Оксана Литвин

Дослідження антонімічних відношень у психолінгвістичному експерименті

У статті викладено методику проведення та результати психолінгвістичного експерименту, скерованого на виявлення структури та наповнення лінгвістичної категорії антонімії в англійській мові. Респондентами виступили 70 лінгвістів (наукові співробітники, викладачі університетів та коледжів), носії англійської мови, з різних країн. У ході експерименту опитувані мали визначити, якою мірою певні антонімічні пари (20 пар) репрезентують явище лексичної антонімії, оцінюючи за шкалою «0–3». Матеріали для експерименту були відібрані з англійських монографій, підручників та лінгвістичних енциклопедій. Аналіз результатів експерименту дав змогу окреслити центральну зону розглядуваної категорії, тобто виокремити антонімічні пари, які, на думку опитаних лінгвістів, найкраще репрезентують відношення лексичної антонімії. У ході експерименту виявлено, що оцінка їхньої репрезентативності майже не залежить від рангу в лінгвістичних працях. Дані експерименту дають можливість стверджувати, що більшість антонімічних пар, поданих як приклади в лінгвістичних працях, є типовими у категорії антонімії і складають її центральну зону.

Ключові слова: психолінгвістичний експеримент, лінгвістична категорія, структура категорії, антонімія, антонімічна пара, сатисфактиви.

Постановка наукової проблеми та її значення. Із середини ХХ ст. психолінгвістичний експеримент є одним з основних методів дослідження категорій свідомості, в тому числі і лінгвістичних. Як відзначають лінгвісти, чимало сучасних досліджень ґрунтуються на даних психолінгвістичних експериментів [1, с. 115], оскільки цей метод дає змогу проникнути у свідомість респондентів та отримати достовірні дані для подальших досліджень. Дані психолінгвістичних експериментів дали змогу лінгвістам виявити факт неоднорідності природних категорій, таких як «меблі», «птахи», «посуд», «колір», «гра», «музичні інструменти» (Е. Рош, К. Мервіс, Дж. Лакофф, Дж. Тейлор, Р. Фрумкіна, В. Старко, О. Хаджиоглова). Актуальність нашого дослідження вбачаємо у необхідності дослідження не лише природних, а й штучних (зокрема, лінгвістичних) категорій свідомості методом психолінгвістичного експерименту.

Мета статті – проаналізувати результати психолінгвістичного експерименту, скерованого на виявлення структури та наповнення лексичної категорії антонімії у свідомості лінгвістів – носіїв англійської мови. **Матеріал** дослідження – 70 анкет, заповнених респондентами-лінгвістами, які містять загалом 1400 виставлених оцінок.

Об'єктом дослідження є результати опитування англійськомовних респондентів. **Предметом** виступає структура та наповнення лексичної категорії антонімії, яка побудована на основі даних психолінгвістичного експерименту.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Дослідники відносять антонімію до одного з основних видів системно-семантичних зв'язків між мовними одиницями. Лінгвісти наголошують на тому, що відношення контрасту є фундаментальним для людського мислення [4; 5], а антонімія посідає центральне